

Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Zandbergstraat (Wingene, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2022F237
Juni 2022

ARCHEOLOGIENOTA
BUREAUONDERZOEK (FASE 0)
DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

Colofon

Ruben Willaert NV
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteur: A. Schoups

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Ruben Willaert, OE/ERK/Archeoloog/2015/00069

© Ruben Willaert NV, Sint-Michiels-Brugge, 2022

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert NV.

Ruben Willaert NV aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

1	Resultaten van het bureauonderzoek.....	7
1.1	Administratieve gegevens.....	7
1.2	Onderzoekopdracht	9
1.2.1	Doelstelling	9
1.2.2	Onderzoeksvragen.....	9
1.2.3	Juridische context.....	9
1.2.4	Randvoorwaarden.....	9
1.2.5	Archeologische voorkennis van het terrein	10
1.3	Werkwijze en strategie.....	11
1.3.1	Methode.....	11
1.3.2	Fysisch geografische situatie.....	11
1.3.3	Historische context en bekende archeologie vindplaatsen	11
1.3.4	Archeologische indicatoren.....	12
1.3.5	Verstoringshistoriek	12
1.4	Assessmentrapport	13
1.4.1	Introductie tot het projectgebied	14
1.4.1.1	Ruimtelijke situering	14
1.4.1.2	Geplande werken	15
1.4.2	Fysisch geografische en geologische situatie.....	18
1.4.2.1	Landschappelijke situering	18
1.4.2.2	Tertiaire lithostratigrafie.....	21
1.4.2.3	Quartaire lithostratigrafie	22
1.4.2.4	Bodemvormingsprocessen.....	23
1.4.3	Historische en archeologische voorkennis	24
1.4.3.1	Overzicht van de gekende archeologische waarden	24
1.4.3.2	Historische context	28
1.4.3.3	Archeologische indicatoren en cartografische bronnen.....	29
1.4.3.4	Huidige gebruik	32
1.5	Synthese	35
2	Bibliografie	37

FIGURENLIJST

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).....	8
Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt).	8
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).....	14
Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).....	15
Figuur 5: Verkavelingsplan (bron: opdrachtgever).....	17
Figuur 6: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).	18
Figuur 7: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).....	19
Figuur 8: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).....	19
Figuur 9: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).....	20
Figuur 10: Hoogteverloop noordwest-zuidoost (Bron: Geopunt).....	20
Figuur 11: Hoogteverloop zuidwest-noordoost (Bron: Geopunt).....	20
Figuur 12: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt)...	21
Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).	22
Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).....	23
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI-polygonen binnen een straal van 2 km van het projectgebied (Bron: Geopunt).....	24
Figuur 16: Situering van het projectgebied op een kaart van de heerlijkheid van het Hauweelsche te Wingene, 1701-1854 (Bron: Cartesius.be).....	29
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).....	30
Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).	30
Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de Vandermaelenkaart, 1846-1854 (Bron: Geopunt).	31
Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).....	31
Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).....	32

Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).	32
Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).	33
Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).	33
Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).	34

TABELLENLIJST

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek..... 7

1 Resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Administratieve gegevens

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Wingene
	Deelgemeente	/
	Postcode	8750
	Adres	Zandbergstraat, Nieuwstraat, Pastoor Termotestraat 8750 Wingene
	Toponiem	Zandbergstraat
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	$X_{\min} = 73435$ $Y_{\min} = 194888$ $X_{\max} = 73777$ $Y_{\max} = 195122$
b) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Wingene, Afdeling 1, Sectie D, nr's: 1655d, 1649w, 1649y, 1649x Figuur 1	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Anne Schoups (erkend archeoloog)	
e) Personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering	/	

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).

Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt).

1.2 Onderzoeksopdracht

1.2.1 Doelstelling

Het archeologisch vooronderzoek betracht altijd eerst door raadpleging van gekende en ontsloten informatiebronnen tijdens een bureauonderzoek eventueel aanwezig archeologisch erfgoed binnen het onderzoeksgebied te inventariseren, waarden en veiligstellen.

1.2.2 Onderzoeksvragen

Voor het bureauonderzoek zijn volgende onderzoeksvragen te formuleren:

- Hoe is de aardkundige opbouw van het onderzoeksgebied?
- Welke processen van bodemvorming zijn bekend?
- Welke geomorfologische processen zijn bekend?
- Welke aardkundige eenheden zijn archeologisch relevant en wat is hun diepteligging?
- Zijn er archeologische resten bekend binnen de grenzen van het plangebied?
- Welke is de aard en ouderdom van bekende archeologische resten?
- Welke is de conserveringsgraad en gaafheid van de bekende archeologische resten?
- Wat is de invloed van de toekomstige inrichting op eventueel aanwezige archeologische resten?

1.2.3 Juridische context

Het onderzoeksterrein situeert zich volgens het gewestplan in een zone bestemd als woongebied. Het onderzoeksterrein situeert zich noch binnen een vastgestelde archeologische zone, noch binnen een archeologische site, noch binnen een zone waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande aanvraag van een omgevingsvergunning in verband met een verkaveling waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt.

De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt 1,66ha, vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

1.2.4 Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

Een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem is momenteel onmogelijk voorafgaand aan het aanvragen van de verkavelingsvergunning. Het plangebied is op heden bebouwd. Deze bebouwing dient eerst verwijderd te worden conform de sloopvoorwaarden opgenomen in het Programma van Maatregelen.

Daarom wordt geopteerd voor de uitzonderingsprocedure waarbij een nota wordt aangeleverd op basis van een bureauonderzoek. In dit bureauonderzoek wordt nagegaan of er op het projectgebied een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem noodzakelijk is en of (gedeeltelijke) vrijgave mogelijk is.

1.2.5 Archeologische voorkennis van het terrein

Binnen de grenzen van projectgebied Wingene Zandbergstraat werd in het verleden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd.

In de omgeving zijn wel enkele archeologische vindplaatsen gekend (cfr. infra).

1.3 Werkwijze en strategie

1.3.1 Methode

In de praktijk resulteert het bureauonderzoek in een inschatting van het archeologisch potentieel van een onderzoeksgebied. Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en de verstoringshistoriek.

Pas na de vaststelling van het archeologisch potentieel kunnen onderbouwde inschattingen worden gemaakt over de planeffecten op eventueel archeologisch erfgoed.

1.3.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen.

De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad en gaafheid van het archeologische erfgoed.

Volgende informatiebronnen werden geconsulteerd t.b.v. een eerste aardkundige analyse:

- Tertiair en Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Toelichting bij de Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart van Vlaanderen
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen

1.3.3 Historische context en bekende archeologie vindplaatsen

Beschikbare historische en toponymische kennis over woonplaatsen (buurtschap, gehucht, dorp, stad) in en nabij het onderzoeksgebied kan een zinvol kader bieden om de betekenis van bekende archeologische vindplaatsen te evalueren.

Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het onderzoeksgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed geraadpleegd en is lokaal geïnformeerd naar recent onderzoek. De recente onderzoeken die voortvloeiden uit archeologienota's zijn geraadpleegd via loket.onroerend.erfgoed.be.

1.3.4 Archeologische indicatoren

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische bronnen, iconografische data en fotocollecties. Ze vormen fysiek aanwijsbare fenomenen die een aanwijzing kunnen zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van archeologische sites.

Archeologische indicatoren zijn gezocht in de Centrale Archeologische Inventaris van het Agentschap Onroerend Erfgoed en in ontsloten cartografische bronnen die zowel via Geopunt als via het Nationaal Geografisch Instituut (Cartesius) ter beschikking worden gesteld. Bijkomende cartografische bronnen zijn waar relevant bekomen via verder archiefonderzoek.

1.3.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van het onderzoeksgebied bepaalt in belangrijke mate de te verwachten gaafheid en bewaringsgraad van eventueel aanwezig archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, beschikbare plannen van (verdwenen) constructies, verslagen van bodemonderzoeken en saneringen of informatie over delfstoffenwinning relevante informatie bieden.

Aanvullende informatie over recent historisch landgebruik is afkomstig van geraadpleegde luchtopnames vanaf 1971, ter beschikking gesteld via Geopunt.

1.4 Assessmentrapport

Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.

1.4.1 Introductie tot het projectgebied

1.4.1.1 Ruimtelijke situering

Het plangebied is in Wingene gelegen, een gemeente in de provincie West-Vlaanderen. Wingene situeert zich op ongeveer 20km ten zuidoosten van Brugge.

Het projectgebied is in het dorpscentrum gelegen, op ongeveer 125m ten noorden van de parochiekerk Sint-Amandus. In het oosten grenst het aan de Zandbergstraat, in het zuiden aan de Pastoor Termotestraat en in het noorden aan de Nieuwstraat.

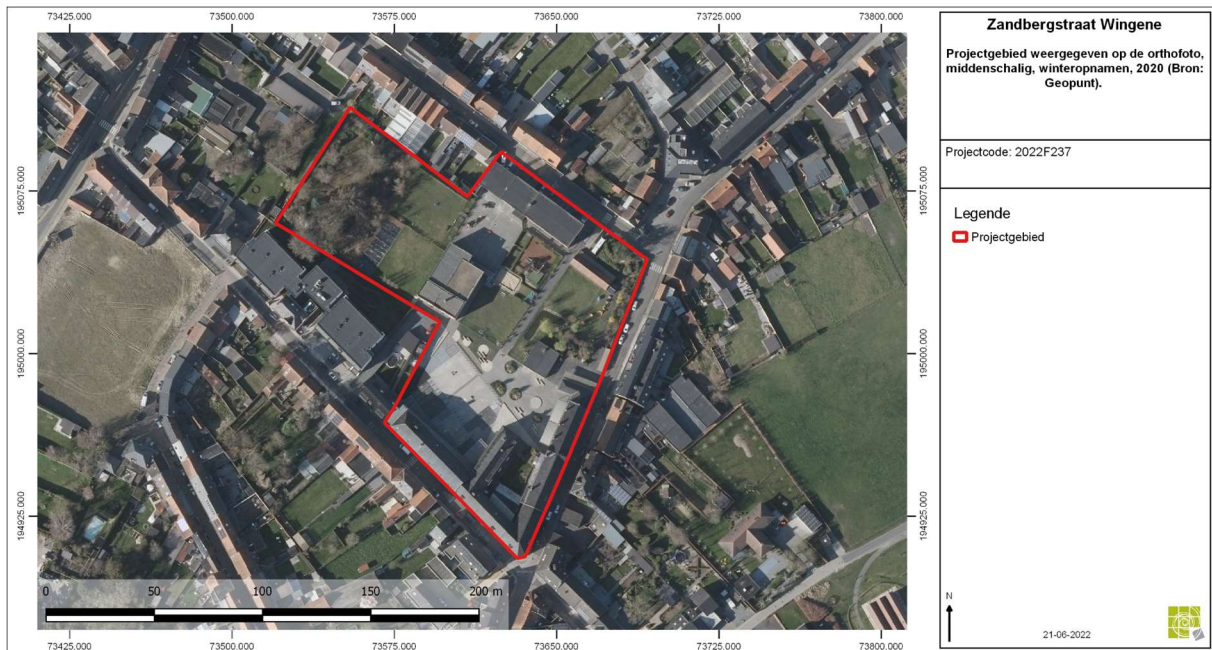
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).

1.4.1.2 Geplande werken

1.4.1.2.1 Bestaande toestand

Het plangebied heeft een oppervlakte van 16610m² en is reeds bebouwd (circa 3700m²). In het oostelijk deel van het plangebied zijn verschillende schoolgebouwen gelegen. Het gaat om de “Centrumschool van Wingene”. De oudste gebouwen van deze school dateren uit 1895, toen de huishoudschool opgericht werd door de zusters van Dienstmaagden van Maria.¹ In het noordoosten van het plangebied, op de kruising tussen de Zandbergstraat en de Nieuwstraat, is ook een kapel gelegen. Het gaat om de Zandbergkapel.²

Voornamelijk in het zuiden van het plangebied zijn tussen de gebouwen verharde zones aanwezig. Meer naar het noorden worden de verharde zones van elkaar gescheiden door groenzones en in het westen is een beboste zone gelegen. Een deel van de bestaande gebouwen is onderkelderd. Het gaat dan voornamelijk om de gebouwen in het zuiden, aan de Pastoor Termotestraat. De totale oppervlakte van de kelders zou ongeveer 866m² bedragen en deze zouden tot een diepte van ongeveer 3m –mv reiken. In welke mate de bodem aangetast werd ter hoogte van de overige gebouwen en structuren is niet gekend.

Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).

¹ <https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/205664>, geraadpleegd op 22-06-2022.

² <https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/205636>, geraadpleegd op 22-06-2022.

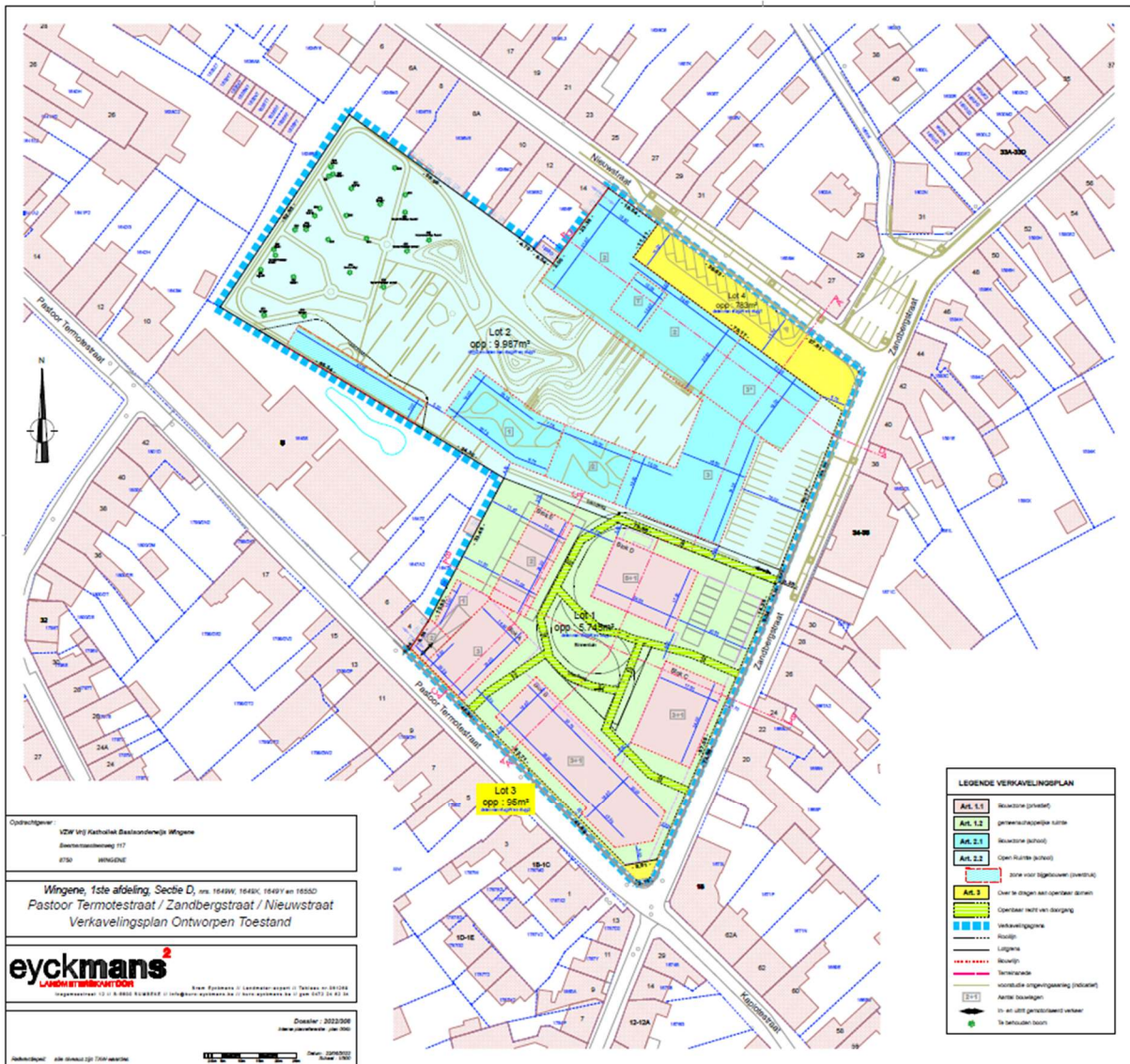
1.4.1.2.2 Ontworpen toestand

De opdrachtgever plant de realisatie van een verkaveling. Het projectgebied zal opgedeeld worden in vier nieuwe loten, waarvan de loten 3 en 4 overgedragen worden aan het openbaar terrein. Voorafgaand aan de werken zullen alle bestaande gebouwen en structuren afgebroken worden.

De geplande werken, het daarmee gepaard gaande werfverkeer en de mogelijke toekomstige ingrepen binnen de nieuwe individuele kavels, zullen zonder twijfel het bodemarchief binnen het volledige projectgebied bedreigen. Bijgevolg wordt uitgegaan van een integrale verstoring van het terrein.

Het is wel al bekend dat de sloop- en bouwwerken in fases uitgevoerd zullen worden. In een eerste fase zullen de gebouwen op lot 2 gesloopt worden en zullen vervolgens de nieuwe schoolgebouwen opgetrokken worden. Tijdens deze fase zal de school ondergebracht worden in de gebouwen op lot 1. De kloostertuin in het noordwesten wordt in een aparte fase opgenomen. Het is erg onduidelijk of er in deze tuin ingrepen zullen plaatsvinden. De gebouwen op lot 2 kunnen dus pas gesloopt worden, nadat de nieuwe schoolgebouwen klaar zijn. Eens de sloop gerealiseerd is, kan ook dit lot ontwikkeld worden.

Figuur 5: Verkavelingsplan (bron: opdrachtgever).

1.4.2 Fysisch geografische en geologische situatie

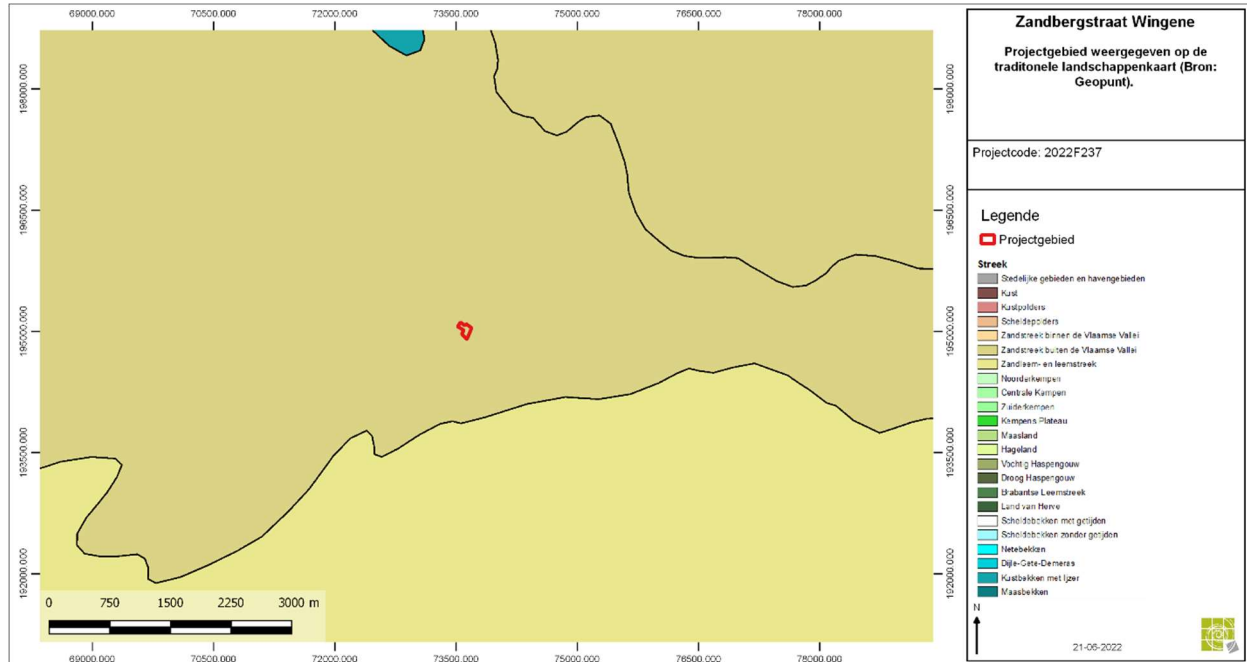
1.4.2.1 Landschappelijke situering

Het plangebied situeert zich in de zandstreek buiten de Vlaamse Vallei.

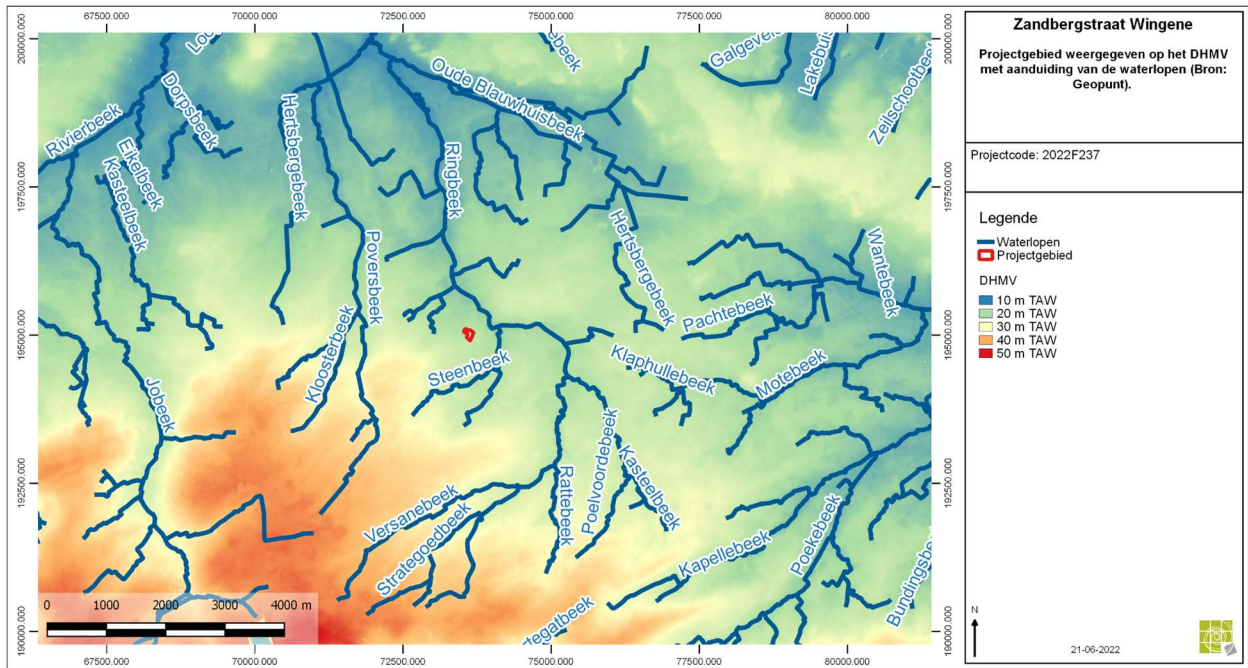
Het terrein is gelegen in het interfluviaal heuvelland ten westen van het Leiedal, ook wel het cuestallandschap van centraal West-Vlaanderen genoemd. Dit landschap kenmerkt zich door brede westnoordwest-oostzuidoost georiënteerde cuestaruggen, die van elkaar gescheiden worden door brede subseculente dalen. Elke cuesta bevat steile zuidflanken en lichter hellende noordflanken. Het plangebied zelf is gelegen op een noordelijke uitloper van de cuesta van Tielt. Ongeveer 350m ten oosten van het plangebied wordt de cuesta doorsneden door de beekvalleien van de Steenbeek en de Ringbeek die in het noorden uitmonden in de depressie van de Oude Blauwhuisbeek.

Volgens de hoogtekarten is het plangebied op een hoogte van ongeveer 21 tot 22,5m TAW gelegen. Het terrein daalt lichtjes van het zuiden naar het noorden en van het zuidoosten naar het noordwesten. In het oosten van het gebied is een waterpartij aanwezig. Dit verklaart de plotse daling van het terrein ter hoogte van het zuidwest-noordoost profiel. Het noordwest-zuidoost profiel toont een plaatselijke verhoging van het terrein. Het is onduidelijk of het terrein genivelleerd werd in functie van de bestaande bebouwing of dat het nog grotendeels een natuurlijk verloop kent.

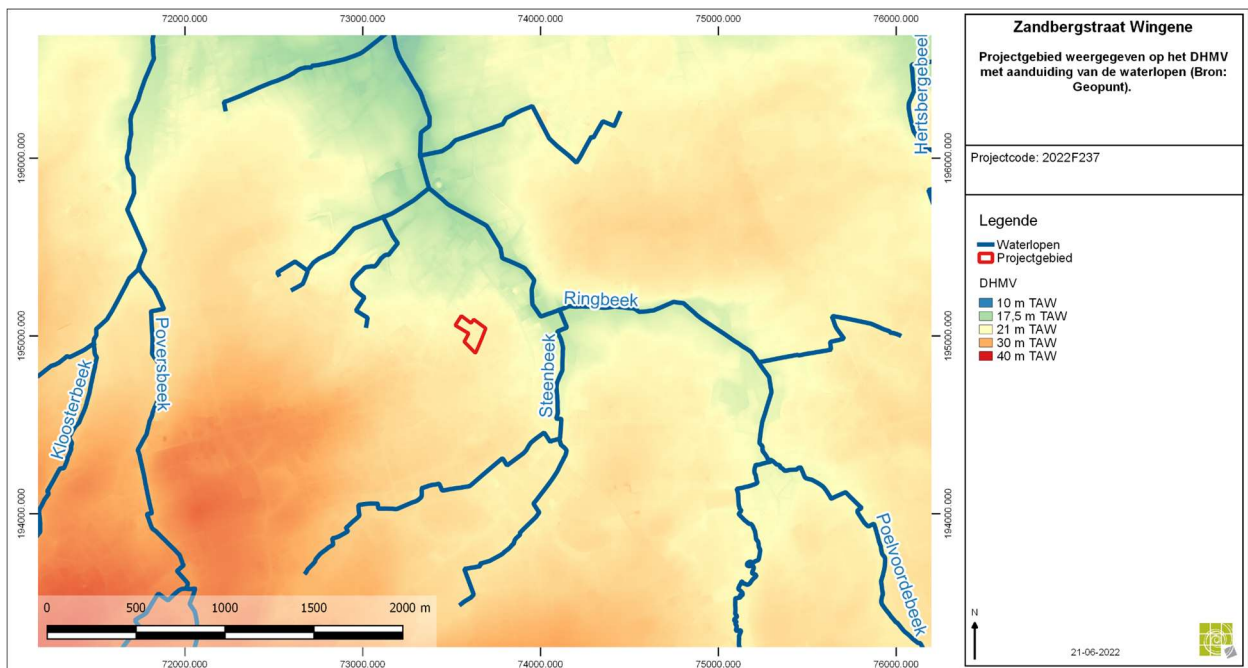
Hydrografisch gezien, is het plangebied gelegen in het bekken van de Brugse Polders, deelbekken Rivierbeek.

Figuur 6: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).

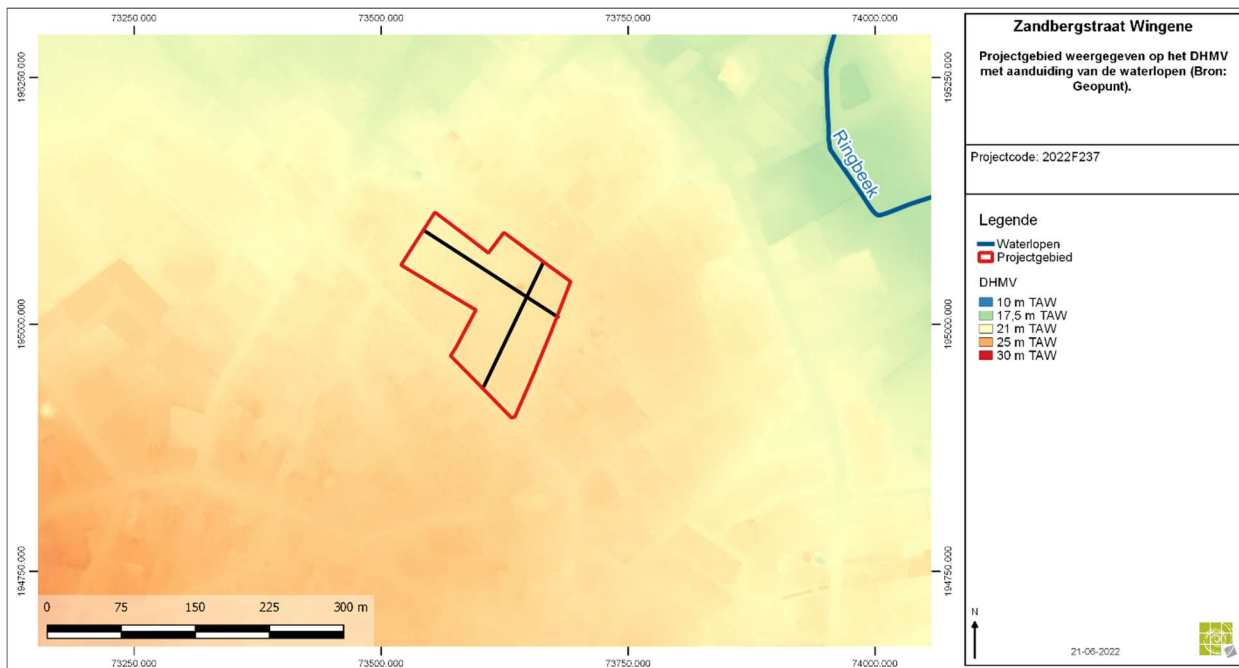

Figuur 7: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

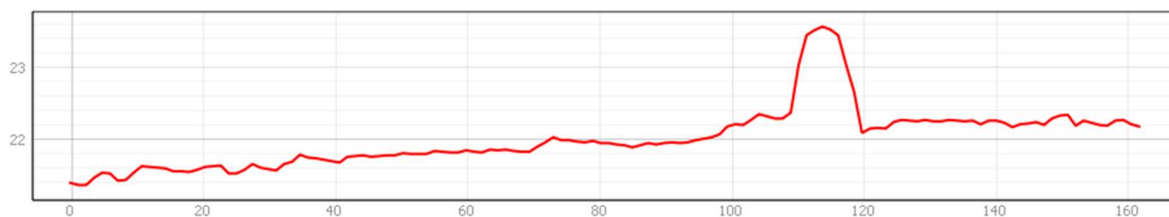

Figuur 8: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

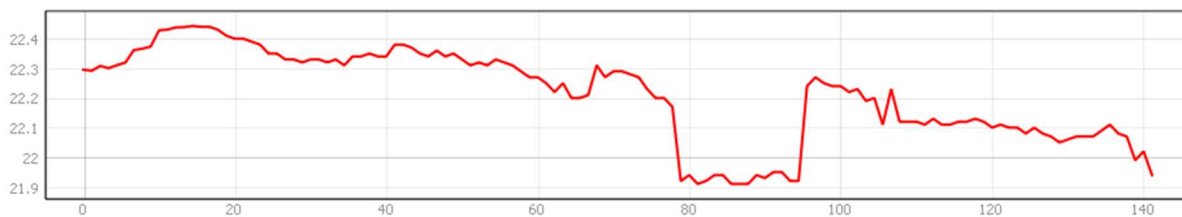

Figuur 9: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

Figuur 10: Hoogteverloop noordwest-zuidoost (Bron: Geopunt).

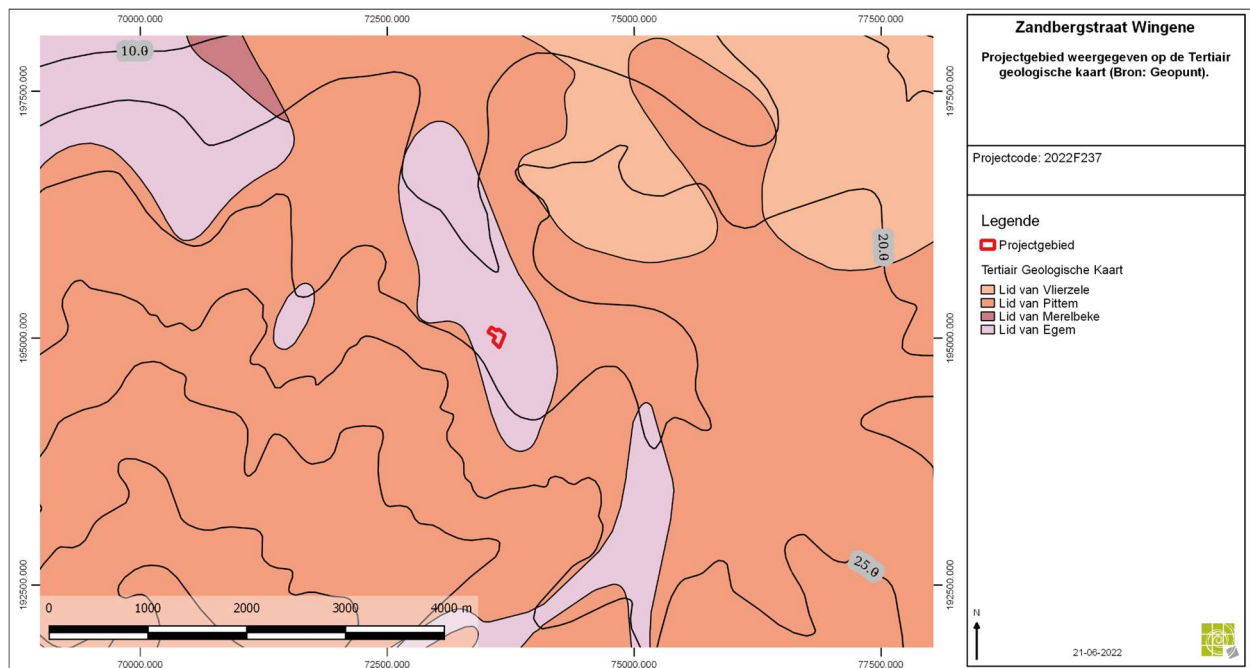

Figuur 11: Hoogteverloop zuidwest-noordoost (Bron: Geopunt).

1.4.2.2 Tertiaire lithostratigrafie

Volgens de Tertiair geologische kaart komt in een zone rondom het plangebied de Formatie van Tielt en meer bepaald het Lid van Egem voor. Volgens enkele virtuele boringen³ worden deze afzettingen echter nog bedekt door de Formatie van Gentbrugge. Deze Formatie dateert uit het Laat-Ieperiaan en bestaat uit een afwisseling van kleiïge, siltige en zandige mariene sedimenten met enkele macrofossielen. De Formatie van Gentbrugge is onderverdeeld in drie leden, namelijk: het Lid van Merelbeke, het Lid van Pittem en het Lid van Vlierzele.

De Tertiaire afzettingen zouden binnen het plangebied voorkomen vanaf een diepte van ongeveer 2m onder het maaiveld.⁴

Figuur 12: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

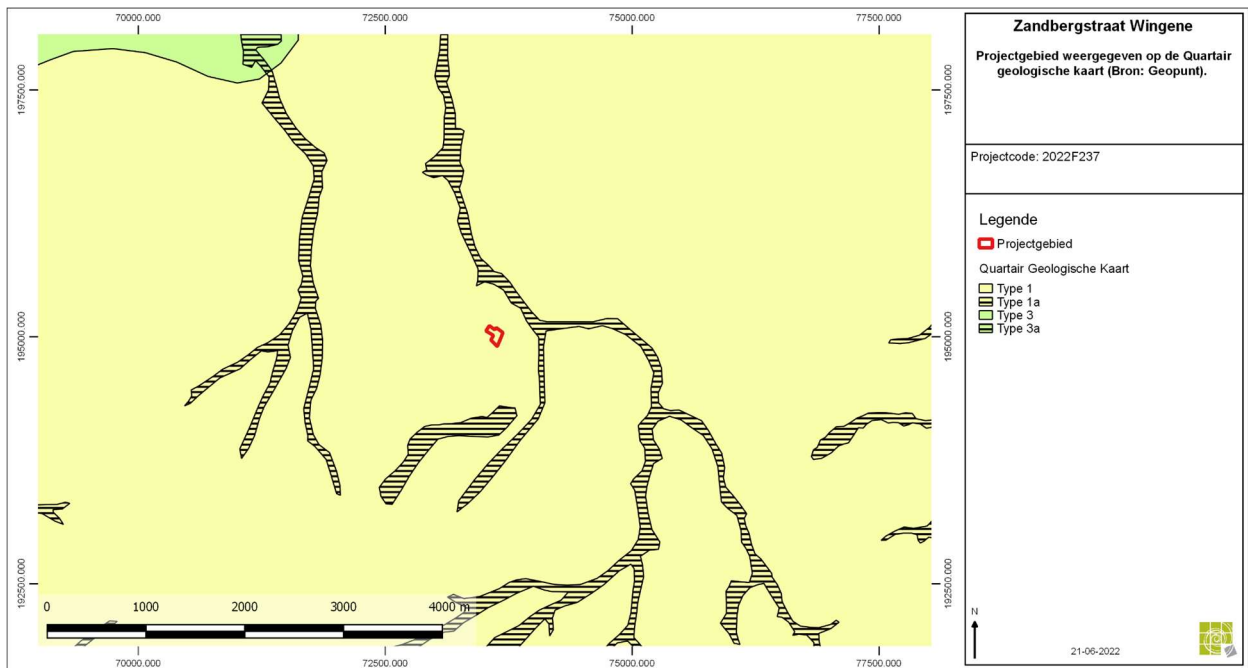
³ <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=verkenner>, geraadpleegd op 21-06-2022.

⁴ <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=verkenner>, geraadpleegd op 21-06-2022.

1.4.2.3 Quartaire lithostratigrafie

De Tertiaire afzettingen werden tijdens het Weichseliaan en mogelijk het Holoceen bedekt door eolische afzettingen (Quartair profieltype 1). Mogelijk is er ook sprake van hellingsafzettingen.

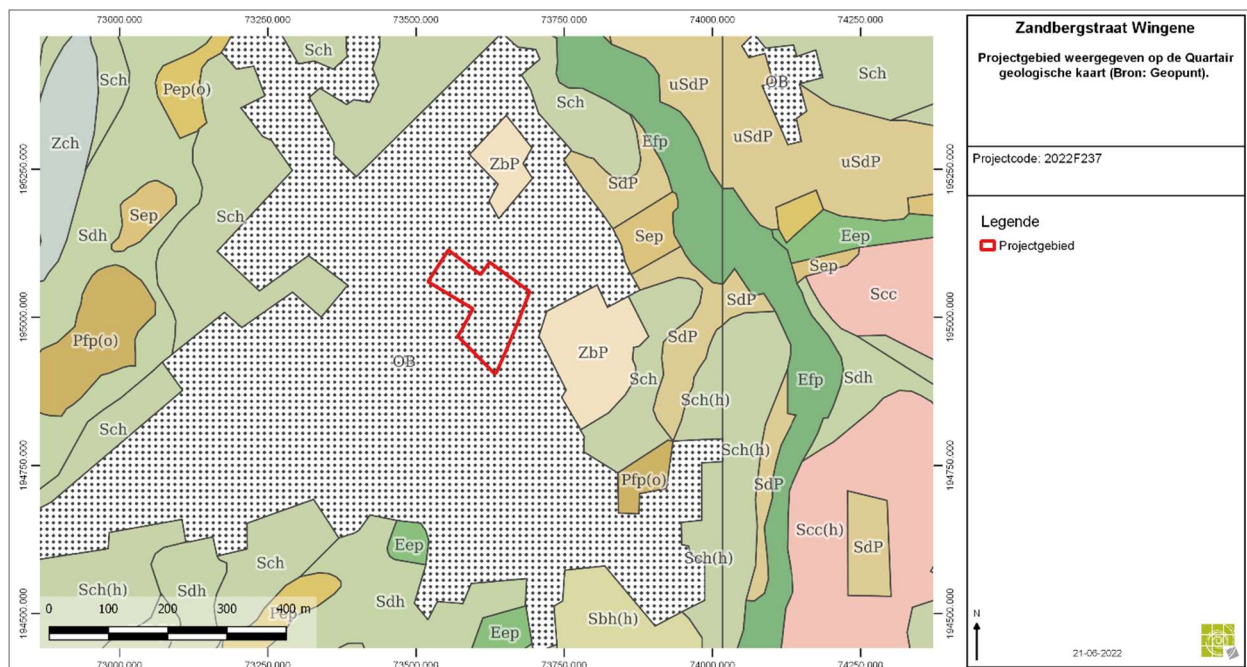
Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.2.4 Bodenvormingsprocessen

Volgens de bodemkaart is het projectgebied in een bebouwde zone (OB) gelegen. Dit betekent dat het bodemprofiel reeds aangetast zou zijn geweest door het ingrijpen van de mens. Ter hoogte van de bestaande gebouwen en verharding zou dit zeker het geval kunnen zijn. Het is echter aannemelijk dat in delen van het plangebied nog een intact bodemprofiel voorkomt.

Nabij het plangebied komen een droge zandbodem zonder profiel of met een onbepaald profiel (ZbP) en een matig droge lemig zandbodem met een verbrokkelde ijzer en/of humus B-horizont (Sch) voor. Mogelijk kunnen deze bodemtypes ook binnen het plangebied verwacht worden.

De Sch-bodem bestaat doorgaans uit een uniforme en homogene Ap-horizont van minstens 30cm dik met daaronder een verbrokkelde ijzer en/of humus B-horizont. De ZbP-bodem komt voornamelijk voor in gebieden met een discontinue bedekking met stuifzand of in lokaal afgestoven plaatsen.

Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).

1.4.3 Historische en archeologische voorkennis

1.4.3.1 Overzicht van de gekende archeologische waarden

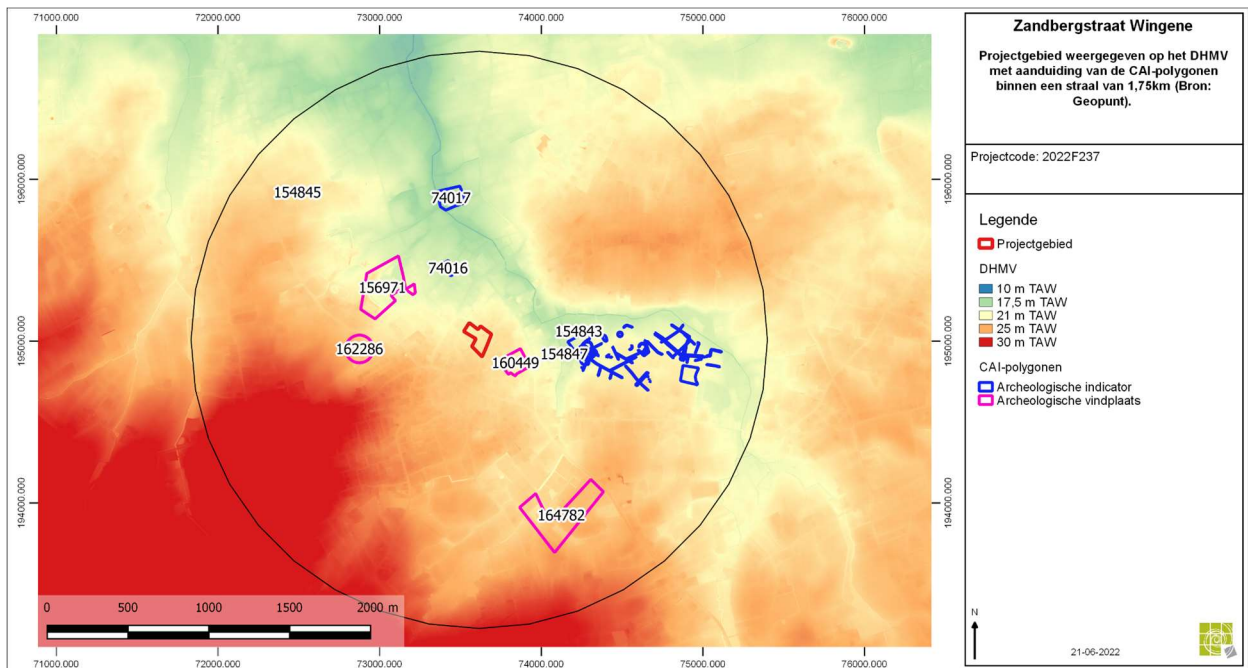
Binnen een straal van 1,75km rondom het plangebied zijn twaalf archeologische waarnemingen gekend. Het gaat om vier vindplaatsen en acht indicatoren. Ter hoogte van de vindplaatsen werden resten en/of sporen uit het Mesolithicum, het Neolithicum, de Bronstijd, de IJzertijd, de Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd gevonden. De sporen uit de Metaaltijden bestaan zowel uit nederzettingssporen als sporen van begraving.

Tijdens een onderzoek naar aanleiding van de herinrichting van de gemeentelijke sporthal 'De Tuimelaar', ten noordwesten van het huidige onderzoeksgebied, werden in een bewaarde podzolbodem verschillende mesolithische artefacten gevonden. Verder werd tijdens het proefsleuvenonderzoek aardewerk gevonden in de bouwvoor, dat vermoedelijk uit het Neolithicum dateert.

Aan de Sint-Amandsstraat, ten zuidoosten van het onderzoeksgebied, werden tijdens een vlakdekkend onderzoek, twee kringgreppels opgegraven. Het gaat vermoedelijk om twee grafmonumenten uit de bronstijd. Daarnaast werden ook een drietal structuren opgegraven die vermoedelijk uit de metaaltijden dateren.

Verder zijn in de omgeving op basis van luchtfotografie nog verschillende vermoedelijke grafheuvels uit de Metaaltijden herkend. Ten oosten van de dorpskern, tussen de Steenbeek en de Ringbeek, wordt zo een uitgestrekte funerair landschap vermoed, met meerdere circulaire monumenten.

Op basis van deze gegevens kan besloten worden dat in de omgeving van het plangebied vooral sporen en resten uit de Steentijd en de Metaaltijd verwacht kunnen worden. Sporen en resten uit de andere periodes kunnen echter ook niet uitgesloten worden.

Figuur 15: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI-polygonen binnen een straal van 2 km van het projectgebied (Bron: Geopunt).

I. Archeologische vindplaatsen

156971	<p>Mechanische prospectie (2011); NK: 15 meter</p> <p>Mesolithicum: in de podzolbodem: 10 vuurstenen artefacten (2 trapezia als pijlbewapening, 3 schrabbers, enkele afslagen) – enkele fragmenten natuursteen</p> <p>Neolithicum: aardewerk</p> <p>Nieuwe tijd: greppelfragmenten voornamelijk afkomstig van oude perceelsindelingen of dienden als drainagegreppels</p> <p>Bron: Lalo, P. & Deconynck, J. 2011: Wingene - Rozendalestraat (Sportpark). Rapportage van het archeologisch proefsleuvenonderzoek - 25 tot 31 januari 2011, onuitgegeven rapport GATE, Autonoom Gemeentebedrijf Wingene.</p>
160449	<p>Mechanische prospectie (2012), Opgraving (2013); NK: 15 meter</p> <p>Bronstijd: grafheuvel - 2 greppels die deel uitmaken van een kringgreppel met een diameter aan de binnenzijde van 13,5m en aan de buitenzijde van 15m. Centraal kon geen begraving vastgesteld worden, maar de afmetingen lijken overeen te stemmen met de gekende afmetingen van bronstijdgrafheuvels in Zandig-Vlaanderen.</p> <p>Metaaltijden: drie spiekers</p> <p>Middeleeuwen: greppel waarin grijs aardewerk werd gevonden - spieker</p> <p>Nieuwe tijd: perceelsgreppels – kuilen, paalsporen</p> <p>Bron: Van Staey A., Bruggeman J., Van Celst 2013: Archeologische opgraving Wingene- Sint-Amandsstraat, Rapporten All-Archeo bvba 131, Bornem.</p>
162286	<p>Controle van werken (1998); NK: 15 meter</p> <p>Late middeleeuwen: versterkt kasteel - Voormalige heerlijkheid van de heren van Wingene met opperhof en neerhof-structuur</p> <p>Bron: Archief dossiers Yann Hollevoet 1998</p>
164782	<p>Mechanische prospectie (2013); NK: 15 meter</p> <p>Metaaltijden: fragmenten handgevormd aardewerk</p> <p>Nieuwste tijd: drainagegreppels en paalkuilen</p> <p>Bron: Van Staey A., Dierckx L., Bruggeman, J. 2013: Archeologisch onderzoek Wingene Verrekijker, Rapporten All-Archeo bvba 140, Bornem</p>

II. Archeologische indicatoren

Historisch-cartografische en iconografische data

74016	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: hoeve
74017	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht

Luchtfotografie

154840	Indicator luchtfotografie; NK: 150 meter Bronstijd: grafheuvel
154843	Indicator luchtfotografie; NK: 150 meter Bronstijd: grafheuvel
154844	Indicator luchtfotografie; NK: 150 meter Bronstijd: grafheuvel
154845	Indicator luchtfotografie; NK: 150 meter Bronstijd: grafheuvel
154847	Indicator luchtfotografie; NK: 150 meter Bronstijd: grafheuvel
218810	Indicator luchtfotografie; NK: 15 meter Metaaltijden: Funerair landschap (wellicht bronstijd) met op zijn minst 6 geregistreerde cirkels met variabele afmetingen. In de zone zijn er enkele grachten die in verband kunnen gebracht worden met de cirkels Onbepaald: Sporen van recente percelering. Verder zijn er heel wat vlekken en sporen van kuilen zonder aantoonbaar verband. Bron: Stichelbaut B., Van Hollebeeke Y., Bourgeois J. 2016: Archeologische inventarisatie aan de hand van luchtfotografische gegevens. Testregio Torhout (West-Vlaanderen), rapport Ugent.

Overzicht recent onderzoek dat nog niet is opgenomen in de CAI

In april 2022 werd reeds een archeologienota (ID 21953) opgesteld voor een deel van het huidig onderzoeksgebied (percelen D1649w en D1649x). Het bureauonderzoek werd uitgevoerd in het kader van geplande stedenbouwkundige handelingen. De geplande werken beperken zich tot het zuidelijke deel van het terrein, dat overeenkomt met lot 1 van het verkavelingsplan dat het onderwerp is van het huidig onderzoek. Op basis van het bureauonderzoek werd besloten dat er geen gegevens beschikbaar zijn over de aan- of afwezigheid van een eventuele archeologische site van voor 1770 (Ferrariskaart). Op basis van de ligging en andere archeologische onderzoeken in de omgeving werd de verwachting aan sporen en resten uit de prehistorische periodes wel hoog ingeschat. Om de impact van de bestaande structuren op de bodem en dus de intactheid van de bodem te toetsen, werd in eerste instantie de uitvoer van een landschappelijk bodemonderzoek geadviseerd.⁵

Ten oosten van het huidige plangebied, aan de Futselstraat, werd in juli 2020 een proefsleuvenonderzoek (ID 10035) uitgevoerd. Tijdens dit onderzoek werd een beperkt aantal archeologische sporen aangetroffen. Het gaat om twee sporen, behorende tot een perceelsgracht uit de Nieuwe/Nieuwste Tijd. Verder werden ook sloopsoren aangetroffen van onder ander 19de-eeuwse gebouwen. Op basis van deze gegevens werd geen verder onderzoek geadviseerd. Het archeologisch relevante niveau werd op een diepte van ongeveer 1,2m onder het maaiveld aangetroffen.⁶

⁵ Demeulemeester, 2022.

⁶ Vanhoutte & Leemans, 2020.

1.4.3.2 Historische context

Wingene wordt in 821 voor het eerst vermeld, wanneer koning Lodewijk de Vrome het *altare in villa de Winghina* aan de Sint-Amandusabdij van Elnon schenkt. De eerste heer van Wingene was dan ook de abt van Elnon en het Sint-Amandsche. De grenzen van de parochie werden in 1242 vastgelegd door de bisschop van Doornik.

Wingene is op de grens van de vroegere Kasselrij Kortrijk en het Brugse Vrije gelegen. Oorspronkelijk bevonden zich op het Wingense grondgebied vijf heerlijkheden, met elk een eigen justitie en bestuur.

In de 16de eeuw werd Wingene zwaar getroffen tijdens de godsdienstoorlogen (1566-1610), maar ook door tal van besmettelijke ziektes. In de tweede helft van de 17de eeuw werd het opnieuw getroffen door vernielingen, ziekten, hoge belastingen, opeisingen en hongersnood. Vanaf 1668 tot 1678 was Wingene in het grensgebied tussen de Spaanse en de Franse gebieden gelegen, nadat de Kasselrij Kortrijk ingelijfd was bij Frankrijk. Door de vele veldtochten van Lodewijk XIV werd Wingene in de periode 1665-1697 verschillende malen vernield. Op het einde van de 17de eeuw raakten drie van de vijf grote heerlijkheden in verval, namelijk het Hof van Wingene, Wildenburg en Poelvoorde.

Na de Spaanse Successieoorlog keert de rust terug en kan de regio herstellen onder het Oostenrijks bewind.⁷

⁷ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/14922>, geraadpleegd op 22-06-2022.

1.4.3.3 Archeologische indicatoren en cartografische bronnen

Op een kaart uit het begin van de 18de eeuw is het dorp van Wingene zichtbaar met centraal de parochiekerk. Het is niet volledig duidelijk waar op de kaart het plangebied zich exact situeert, maar het is mogelijk dat er reeds in deze periode een gebouw gelegen was binnen de grenzen van het projectgebied. Het gebied was verder echter nog grotendeels onbebouwd en in gebruik als akkerland.

Ook de ligging van het plangebied op de Ferrariskaart is niet helemaal duidelijk, maar in het zuiden en het oosten van het gebied zouden wel reeds enkele gebouwen aanwezig zijn, waaronder de Zandbergkapel.

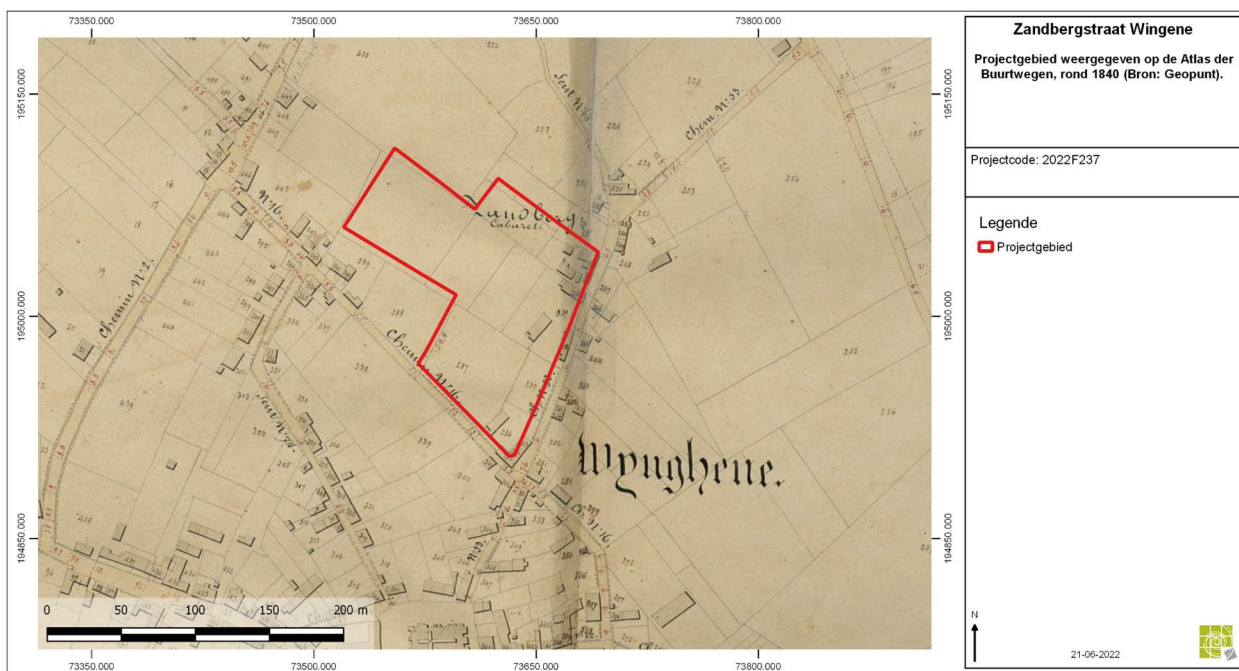
Op de 19de-eeuwse kaarten Atlas der Buurtwegen, Popp en Vandermaelen is de situatie duidelijker weergegeven. De bebouwing beperkte zich in deze periode tot het oosten van het plangebied. Net ten noorden van het projectgebied is ook een molen zichtbaar. Deze gebouwen hebben vermoedelijk plaats moeten maken voor de bouw van de huishoudschool op het einde van de 19de eeuw.

Figuur 16: Situering van het projectgebied op een kaart van de heerlijkheid van het Hauweelsche te Wingene, 1701-1854 (Bron: Cartesius.be).

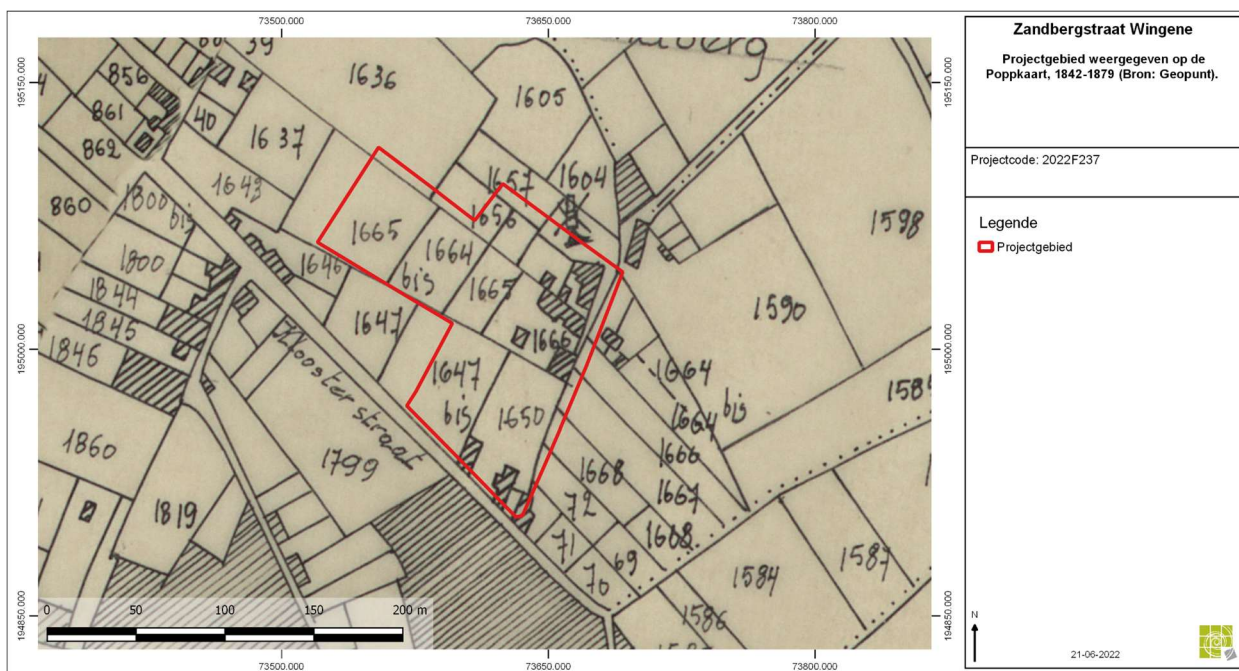
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).

Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de Vandermaelenkaart, 1846-1854 (Bron: Geopunt).

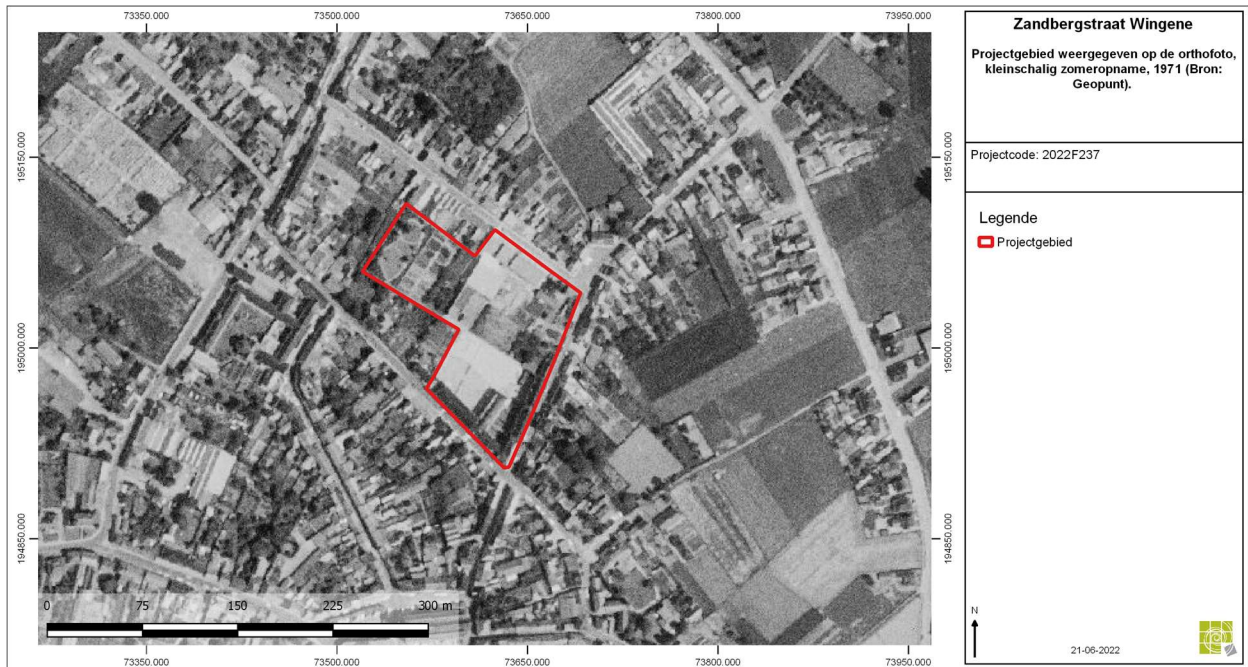

Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).

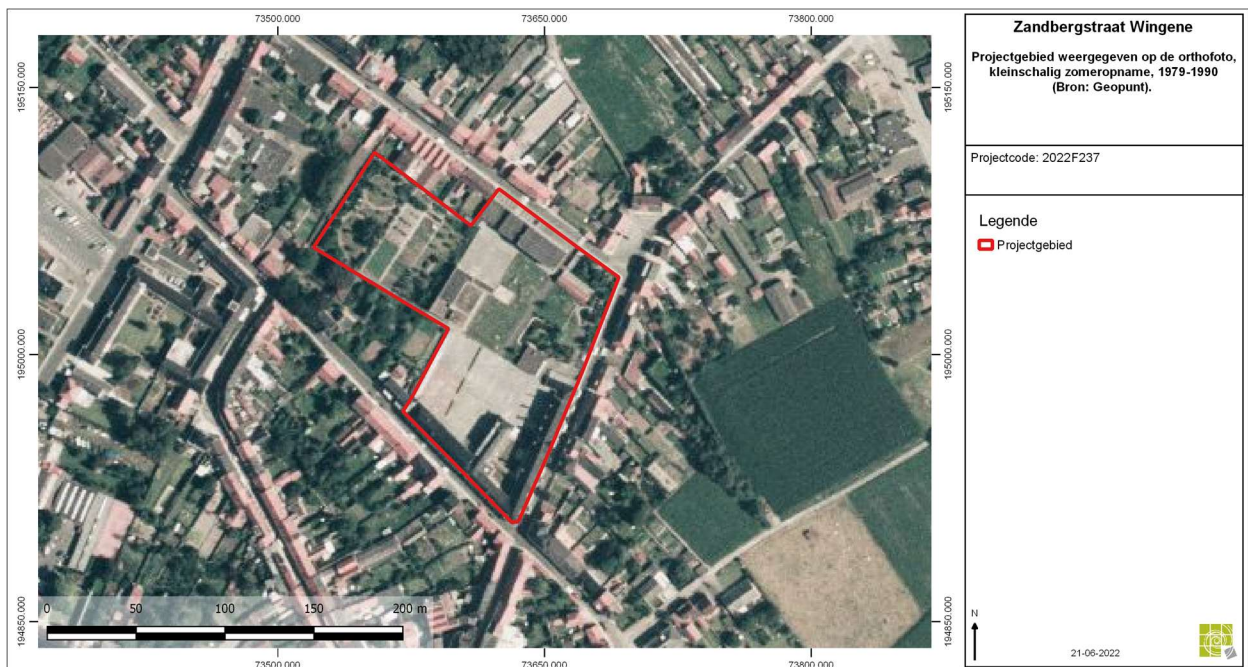

1.4.3.4 Huidige gebruik

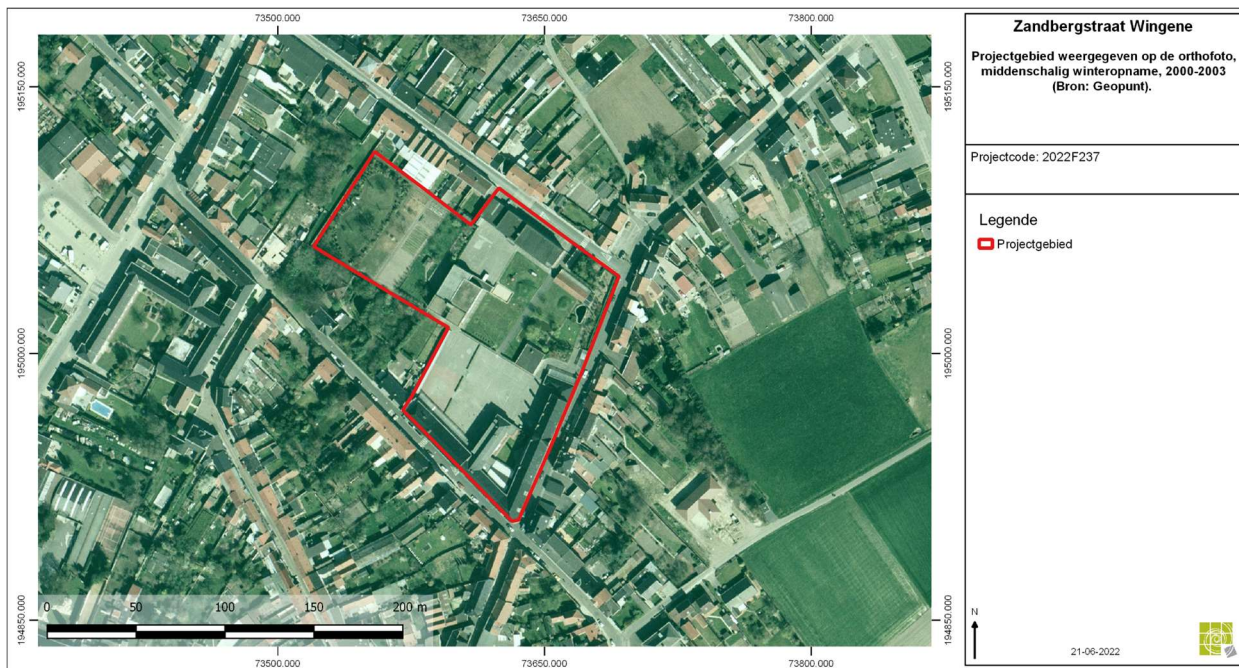
Van verschillende luchtfoto's vanaf 1971 kan de evolutie van de bebouwing binnen en rondom het plangebied afgeleid worden. Al in 1971 lijkt de situatie grotendeels overeen te komen met de huidige situatie. In deze periode was er echter nog geen bebouwing in het westen van het projectgebied.

Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).

Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).

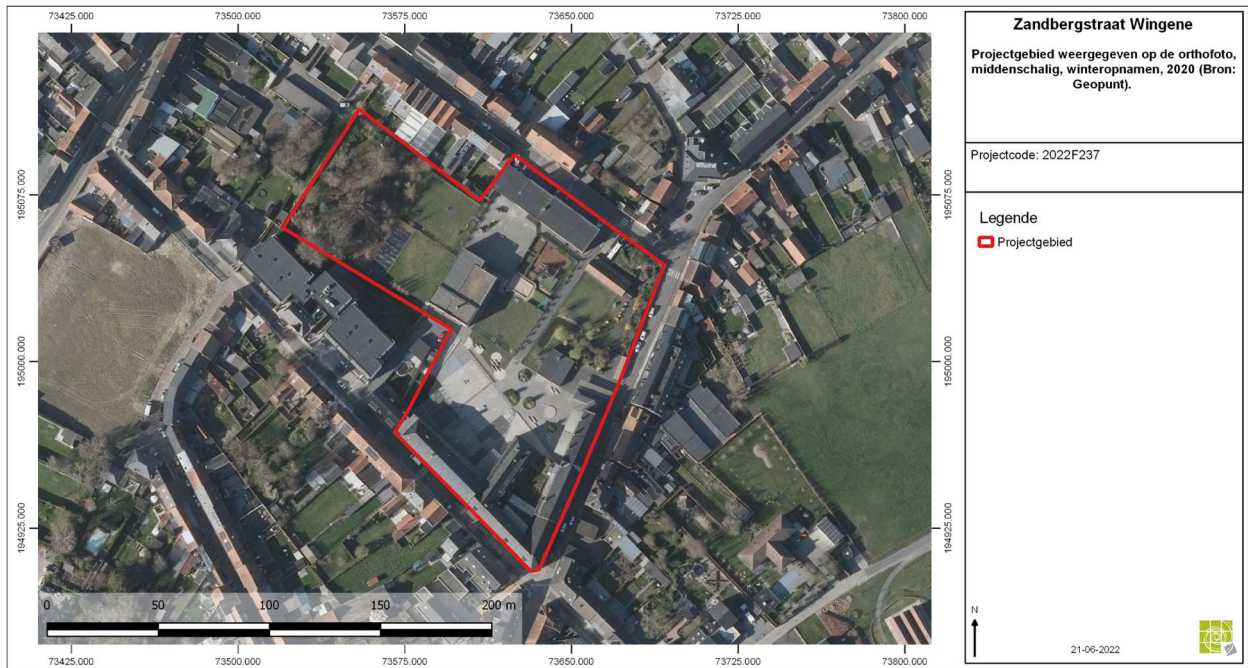

Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalg, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).

Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalg, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).

Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).

1.5 Synthese

Deze bureaustudie werd uitgevoerd naar aanleiding van de plannen tot het verkavelen van een terrein aan de Zandbergstraat, de Pastoor Termotestraat en de Nieuwstraat te Wingene. Op het gebied zijn momenteel verschillende gebouwen van een school gelegen.

De omvang en de impact van de toekomstige bodemingrepen zal afhangen van de latere bouwaanvragen. Hierdoor dient uitgegaan te worden van een integrale versterking van het plangebied.

Het projectgebied heeft een oppervlakte van 16610m², waarvan ongeveer 3700m² bebouwd is. Ongeveer 866m² van de gebouwen is onderkelderd. Deze kelders situeren zich voornamelijk in het zuiden van het plangebied, aan de Pastoor Termotestraat, en reiken tot ongeveer 3m onder het maaiveld. In welke mate de bodem aangetast werd ter hoogte van de overige gebouwen en structuren is niet gekend.

Het projectgebied is in de zandstreek gelegen, in het interfluviale heuvelland te westen van het Leiedal. Het gebied is gelegen op de overgang van een beekvallei naar een hoger gelegen heuvelrug ten zuidwesten ervan. Op ongeveer 325m ten oosten van het plangebied stromen de Steenbeek en de Ringbeek. In de omgeving kunnen afzettingen van de Formatie van Gentbrugge voorkomen en dit al op een diepte van ongeveer 2m –mv. De Tertiaire afzettingen werden tijdens het Weichseliaan en mogelijk het Holoceen bedekt door eolische afzettingen. De bodemkaart geeft aan dat de bodem binnen het plangebied reeds aangetast werd, maar dit sluit niet uit dat plaatselijk wel nog een intact bodemprofiel aanwezig is. In de omgeving komen matig droge tot droge (lemig) zandbodems voor met een verbrokkelde ijzer en/of humus B-horizont of een onbepaald profiel.

Op basis van de aardwetenschappelijke gegevens kunnen binnen het plangebied archeologische resten vanaf het Paleolithicum voorkomen. De archeologische resten uit het Laat-Paleolithicum en het Mesolithicum manifesteren zich als een spreiding van vondsten zonder sporenniveau. Resten uit deze perioden bevinden zich aan of direct onder het oorspronkelijke maaiveld en manifesteren zich in de vorm van vuursteen en houtskoolconcentraties. Eventuele archeologische resten vanaf het Neolithicum tot en met de Middeleeuwen kunnen eveneens voorkomen vanaf de basis van het maaiveld. Een eventueel sporenniveau is het beste zichtbaar vanaf de basis van het maaiveld of vanaf de B-horizont.

De ligging van het plangebied in de nabijheid van enkele beken, op de overgang naar hoger gelegen gebieden, maakt dat het gunstig gelegen is voor de algemene archeologische verwachting. In de omgeving zijn ook reeds enkele waarnemingen gekend van archeologische vindplaatsen. Zo werden ten noordwesten van het plangebied reeds mesolithische artefacten gevonden en werden ten zuidoosten ervan twee kringgreppels uit de Bronstijd opgegraven. Verder wordt op basis van luchtfotografie vermoed dat nabij de Ringbeek en de Steenbeek, ten oosten van het plangebied, meerdere grafmonumenten uit de Metaaltijden gelegen zijn.

Van de historische kaarten kan afgeleid worden dat het oostelijk deel van het plangebied reeds in het midden van de 18de eeuw bebouwd was. Deze gebouwen zijn ten laatste tijdens de tweede helft van de 19de eeuw afgebroken, waarschijnlijk in functie van de bouw van de huishoudschool in 1895. Op basis van de Ferrariskaart is het ook mogelijk dat er tijdens de 18de eeuw in het westen van het plangebied enkele gebouwen stonden, maar dit is erg onzeker. Verder wijst een oudere kaart van het dorpscentrum van Wingene er op, dat het

gebied toen nog grotendeels onbebouwd was, mogelijk met uitzondering van één gebouw in het oosten.

Op basis van de bureaustudie kan dus geconcludeerd worden dat binnen het plangebied een hoge verwachting geldt aan steentijd artefactensites en sporensites vanaf het Neolithicum tot en met de Metaaltijden en de Nieuwe Tijd. Uiteraard kunnen sporen en resten uit de Romeinse Tijd en de Middeleeuwen ook niet uitgesloten worden. Aangezien de intactheid van de bodem niet voldoende vastgesteld kon worden op basis van de bureaustudie, dient een landschappelijk bodemonderzoek uitgevoerd te worden om de verwachting te toetsen.

In bijhorend Programma van Maatregelen zal het advies verder toegelicht worden.

2 Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2022

AGIV

Demeulemeester, L., 2022: *Wingene Zandbergstraat (prov. West-Vlaanderen)*, Ingelmunster.

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

NGI Cartesius

Vanhoutte, C. & S. Leemans, 2020: *Wingene-Beernemstraat Futselstraat (prov. West-Vlaanderen)*, Ingelmunster.

Van Ranst, E. & Sys, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.

